

Miljökampen Gunnar Westrin har länge slagits för älvarna i Lappland.

Naturen är alltid nära inpå, och lokalbefolkningen nyttjar den genom till exempel fisket.

Rennärningen är integrerad i samernas livsstil.

SÅ SKA LAPPLANDS VILDMARK FÅ NYTT LIV

Kalhyggen, förstörda vattenflöden och ett minskat fiskebestånd har blivit vanliga inslag i Lapplands vildmark. Det vill eldsjälarna bakom projektet Rewilding Lapland ändra på. Målet är ett större lokalt entreprenörskap och ökad ekoturism.

TEXT OCH BILD: JOHAN AUGUSTIN

Gunnar Westrin sitter på en klippavsats intill Råne älv. Författaren och miljöaktivisten ser ut över de brusande forsarna och pekar på några laxar som motstridigt kämpar sig uppför de flödande vattenmassorna. Som 30-åring slogs han mot Vattenfall och myndigheterna som ville bygga ut älven, och i dag är han en respekterad 70-åring som föreläser om vikten att lämna älvar orörda.

Råneälven blev aldrig utbyggd för vattenkraft men timmerindustrin hade långt tidigare använt älven som flottningsled och vattendraget rensades på stora stenar som hindrade timret från att flyta fritt. At-

tityderna har dock förändrats: nyligen gav EU-kommissionen grönt ljus till projektet Reborn Life som innebär att 200 kilometer älvsträckor, däribland Råneälven och dess biflöden, ska restaureras under en femårsperiod. Det blir Sveriges största restaureringsprojekt någonsin där sten ska läggas tillbaka, torrlagda sidofårar ska öppnas och fiskens lekbottnar återskapas. Trots den positiva nyheten återstår en hel del arbete, menar Gunnar Westrin.

Hoppas på ökad fisketurism

– Vi måste påverka privata och statliga skogsägare att spara strandområden och förklara att

Vi måste påverka privata och statliga skogsägare att spara strandområden.

öringar åter insekter som är beroende av att det finns vegetation intill vattendragen. – Det är de ekologiska sambanden jag försöker förklara, berättar Gunnar Westrin.

Med ökande bestånd av lax, öring och harr i älvarna hoppas han att fisketurism får en skjuts framåt. Gunnar Westrin är ambassadör för Rewilding Lapland, som kommer arbeta i nära samverkan med Reborn-projektet.

Lappland är ett av Europas största obrutna vildmarksområden och kallas ofta Europas Alaska. Det var stiftelsen Rewilding Europe som i början av året lanserade Rewilding Lapland: ett 3,5 miljoner hektar område som

inkluderar fjäll- och skogsområden, älvar, naturreservat och nationalparker.

En helikopterfärd är det bästa sättet att överblicka naturen i Sareks nationalpark. När vi flyger över Rapadalen syns mineralernas färger blandas i flodådrorna. Bergstoppen Skierfe reser sig 700 meter över den storslagna vildmarken som lämnar samtliga passagerare stumma. Nederländske Wouter Helmer, som sitter i styrelsen för Rewilding Europe, pekar på en renhjörd som springer igenom ett snötäcke som nu i mitten av juni fortfarande täcker delar av Sarek.

– Detta är den sista stora migrationen vi ser i Europa. Tidigare såg vi visenter, hjortar,

Rapadalen i Sarek är del i Rewilding Lapland's

enorma område.

Turisterna klagar när de ser skövlungen och kalhyggena.

uroxar och andra djur som rörde sig i stora antal, berättar han.

De senaste årtiondenas stora urbaniseringsvåg i Europa har lämnat ett tomrum för vilda djur.

– Det har skapats mycket plats på ställen som Balkanhalvön, Karpaterna och Spanien förklarar Wouter Helmer.

Björnturismsatsning

Rewilding Europe vill koppla samman habitat och återskapa förlorade ekosystem; ”det handlar inte om några hektar utan om stora landskap som de en gång såg ut”. I planerna ingår stora rovdjur, som med renkötseln i

Lappland inte är helt problemfritt.

Udtja skogsameby ligger i Jokkmokks kommun och har sina marker på ett militärövningsområde där hänglavsskogen ger bra renbete. Här finns lo, järv, havs- och kungsörn. Och ett 70-tal björnar. Samtliga rovdjur tar ren men det är områdets björnar som står för den största predationen av renkalvar; under förra årets kalvning tog björnarna en tredjedel av kalvarna.

För att möta samernas behov i frågan vill Rewilding Lapland sponsra ett projekt med björntal där turister kan se rovdjuren på nära håll. Ekoturisminkomsterna ska på så sätt kompensera för renkalvarna. ►

► Pilotprojektet kommer utföras under nästa års kalvningsperiod som pågår under sex veckor. Genom åtlar ska problembjörnar fångas upp och hållas borta från tamdjur – en metod som redan används för att hålla grizzlybjörnar borta från särskilda områden i amerikanska delstaten Montana.

– Vi förlorar 500 kalvar varje säsong vilket innebär en miljon kronor i förlust. Udtja är en av de värst drabbade samebyarna när det gäller björnar, säger Rune Stokke, ordförande i Udtja skosameby och den som kom med idén att locka dit turister.

Rune Stokke går genom tallskogen på sin mark och inspekterar en rörelsekamera som är uppsatt intill en trädstam; insmord med terpentin och tjära.

– Hit kommer björnarna och gnuggar bakken, förklarar han.

Genom viltkamerorna görs en uppskattning hur många björnar det finns och i vilka områden de rör sig. Förutom åtlarna som ska placeras minst fem mil från kalvingsområdena, diskuteras förebyggande åtgärder som kalvning i hägn, radiosändare på renarna och zoneringsområden som innebär utökad områdesriktad jakt på rovdjur.

I Finland är redan björnskådning vid åtlar en utbredd turistnäring som årligen drar in över sex miljoner euro till en glesbygd där arbetstillfällena ofta saknas, och nu hoppas Udtja sameby att de kan dra in pengar och samtidigt lösa problemet med förlorade kalvar.

– Blir det ett lyckat resultat kan det användas i andra områden, klargör Rune Stokke.

Lockar sportfiskare

Trollforsens virvlar är precis så otämjda som de ser ut. Piteälven är en av landets fyra oreglerade älvar och miljöåterställningen från flottningsepoken har pågått det senaste årtiondet. Rewilding Lapland ska under hösten satsa på älvsträckorna kring Trollforsen genom att bygga ut turistnäringen – för att locka till sig "high-end turister".

Havsöring, som tidigare var nära utrotning, ökar precis som vildlax i antal, och för att säkerställa arternas överlevnad har hårda regelverk kring fisket införts. Pite älv ekonomiska förening förvaltar fisket i Trollforsenområdet och föreningens koordinatör Jan Isaksson försöker även påverka Sveaskog, som är den största skogsägaren i området, att avverka mer hållbart.

– Skogsbruk har en stor del i fiskevärden, säger Jan Isaksson.

Med hjälp av Rewilding Lapland vill Pite älv ekonomisk förening arrendera mark av Sveaskog för att uppföra en ekolodge.

– Att bara skövla skogen har inget marknadsvärde. Turister och utländska turistföretag som kommer till Lappland tror att de ska se orörd urskog, säger han.

– De klagar när de ser skövlingen och kalhyggena. •

Rewilding Lapland

● Stiftelsen Rewilding Lapland grundades 2015 och initiativtagaren är stiftelsen Rewilding Europe med huvudkontor i Nederländerna.

● Rewilding Lapland ingår i ett nätverk av över 40 organisationer i 18 länder. Förvaltning och återskapande av natur, kommunikation och lokal ekonomisk utveckling genom entreprenörskap kopplat till naturen utgör de tre grundpelarna för samarbetet.

● Ingen annanstans i Europa har så stora naturreservat och nationalparker avsatts som i Lappland, men trots det hotas natur- och kulturvärden av industriellt skogsbruk, mineralutvinning, vattenkraftsutbyggnad och uppförande av vindkraftsverk.

● Rewilding innebär att avvärja hoten och skapa nya alternativa möjligheter för en naturbaserad utveckling i Lappland.

Rune Stokke sätter upp rörelsekameror för att följa björnarna i området.

Samernas lokala kunskaper är viktiga i arbetet med Rewilding Lapland.

Den genuina miljön och bebyggelsen lockar redan många turister till Lappland, och förhoppningen är att fler ska komma genom projektet.

Målet med återfövidningen är att återställa älvar, och restaurera dem som har blivit förstörda genom vattenkraftsutbyggnad.